

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КОНКУРС ТВОРЧЕСКИХ РАБОТ

"ВО СЛАВУ ИНГУШЕТИИ РОДНОЙ"

СИЙДОЛА
ГІАЛГІАЙЧЕ, СА ЕЗА
ДАЪХЕ.

Ученицы 11 «Б» класса
ДТЮУ «СОШ №5 с.п. Новый Редакт»
Малгобекского района РИ
Мечоевой Амины Хамзатовны
Дук-ль: Алаева З. Б. – учитель ингушского
языка и литературы

2018 г.

Хъаькъал, денал, хьинар кхедаь,

Эздий къонахий хьалкхебаь,

Сувний кхалнаьха овла бола

Са дегаг1оз – Г1алг1ай мохк.

М. Омар

Я Аллах1! Даьла.

Ма хоза хьакхеллай 1а са Г1алг1айче! Хозъяь, тоаяь хьаеннай 1а тхоана тха хьамсара, ший хозалца белгала йола, мах баь варгвоаца тха Даьхе – Г1алг1айче!

Нана санна боча я вай из массане а. Цун хозалца нийсье хозал яц. Сенца нийсьергья цун хозал! Ма ярра из ювца низ тоаргбац вайна. Х1аьта, вай хьалкхийнад, хьалкхувш а доаг1а г1алг1ай къаман сийле а хинна латтача Базоркин Идриса «Б1аьшерий боадонгара» яхача романаца.

*К1ирвенна хьежсача дуккха х1ама гу,
Ладувг1аш волчунца замано къамаьл ду.*

Нагахьа санна эзача халонехи, кьизалахи, моцалахи дувца велча, хаи кьоалами тоаргдац вайна. Из еррига халои кьизали ловча хана Г1алг1айчен тешамеча кьонгаша нийсхон лоаттабаьча кьовсаме хаданза котало йоахаш хиннай. Уж хиннаб: Зязиков Идрис, Орцханов Х., Горчханов 1., кхы дуккха а. Х1аьта вай къаман цхьоаг1о цун денал, барт бохабе аьттув баьннабац моастаг1ий цхьанна а хана. Х1ана аьлча, шоашта Дала еннача дикача оамалех, дикаг1а йола оамалаш хиннай са къаман.

Льянов Мухьмада ший муг1арашца хьагойт вайна уж.

*Веза ларх1а воккхаг1вар,
Дезе кхоана хьа ларх1ар,
З1амаг1чун а сий 1а де,
Цо хозьергья воай кхоане.*

Уж малаг1а йола оамалаш я аьлча: денал, эхь-эздел, г1улакх, камоаршал, вошал-доттаг1ал леладар, массе дола адам дезар, ший наьна мотт ларх1ар.

Массане а ба, аьнна хет сона дукха безаш, ше ваь, ше хьалкхийна мохк.

*Лоамаша гонахъа карт яь,
Сигалено лакхе тхов баь,
Улл хьо, са Г1алг1айче
Сона дукхаеза хьо,
Са Наьначе!*

Даурбеков Б.

Цхъабакъда, г1алг1ашта массанена а дила хиннадац мехка дунен чу бовла а баха а. Хала хиннад вахара наькъаш ихай къызача 1аьдало мехках доахаш. Ц1аккха а дицлургдац из шийла б1ил дахъаш дена са даьшта из «1аьржа кхаьра», цу б1аьхача унзарча новкъа б1оахал ахкийса декъий, Даькъастенах даьккха къам. Дог 1овжадеш яздаьд цунах Угурчиев А.

*Вай къина делхаш да Наьна лоамаш,
Вай къина елхаш я Тийрка талг1енаш,
Ма боккха ба хьо, тхогара бала,
Хьо оарцаг1валалахъ ва Везан Даьла...*

Уж тешаш хиннаб шоай бокъо меттаоттае Дала ше новкъостал дерг хиларах, х1аьта а шоаш иззал 1азапи, халои ловш хилча а шоай Даькъастенга сатийсад цар.

*Ва Даьла далара вай,
Везан Даьла далара вай.
Даа доацаш, дувха доацаш
Даькъастенге дахаш далара вай.*

Кхойтта шера иззал хало 1айшачул т1ехьаг1а Даьй-мехка ц1адахка бокъо а енна, юха Даькъастене кхаьчар уж.

*Г1улакхах, деналах ца дохаш,
Эздел, вошал леладеи
Чакхдаьлар са къам халонех,
Къаман сий лакха лоаттадеи.
Эсмурзиев Й.*

Укх муг1араша кхетадайт вайга миччахъа вахар нийсденна дале а, шоаш баьхача мехка сий лакха лоатта цар даьлга. Х1аьта а, вай юха балано дог 1овдадир 1992 шера.

*Лайна Iазап дицдергдолчоа
Дала ше кхелл йойла
ЙоагIаргйоацаш из кхы тIехьагIа
Оаш массане дуIа дел.*

Угурчиев А.

Из ха юха ма йоагIийла вайна. Даьла бергба царна бекхам.

Вай вIалла бIарг биза баргбоацаш хоза а беркате а да вай мехкара Iалам, вай даьша бIаь шераш хьалха тIох етта, вай даьй хьаькьал-говзал, кьахьегам, мохк лорабар, гойташ йола, турпала гIалаш, вIовнаш – яхача хана заман тешаш.

*Гола мел тохача увтт
ГIалаш, вIовнаш,
Са даьй лоаман мехка
Зизай хьажарца эрг.
Лоаман цIена фо...
Са кайоал, ираз кхоач
Даьй-мохк бIаргаго.*

Плиев А.

Цу Iаламах тарра да лоамаш санна чIоагIа, шовдаш санна цIена дола вай кьам, хIана аьлча Далла «Аллхьамдуллиллахьи» ший кьахетамца бусалба кхеллад вай.

Дала ше, дега ма еzza Даьхе хоастае шоашта говзал а низ а беннача гIалгIай йоазанхоша поэташа. Уж ба: Озиев И.С., Зязиков Хь.Б., Базоркин М. И., Осмиев С. Хь., Чахкиев И. С., Льянов М., Вышегуров М., Угурчиев А., иштта а кхычар а.

*Хьол хозагIа Наьначе.
Дунен чу
Мохк... ма бац.
Яхийла ГIалгIайче.
Хьо йоацаш дуне дац.
Льянов М.*

Укх дунен тIа мел долча адамал хозагIа мотт бола лакха уйла йола кьам да са дар. Вай а хила деза кх воаш халкьан эшалга ховш, фуннагIа мара тIа ца кхачарах, воайла хьерчаш иштта хIа ма баьхка бий вай дай.

Дала кIал ца дуташ, кхыча кьамашта нийсса бокьонаш йолаш хьадоагIаргда вай аьнна хет сона, нагахьа бIарччача кьаман вай барт хуле. Мел халонаш духьал ювле а царна кьар ца луш, вай паччахьалкхе хьальеш,

вай доахкалга гуш ма дий. Вай барт-цхоагlo ца хуле, хургьяц вай
Г1алг1айче а. Д1амел хьежача б1арг хьест 1аьдала а наьха шоай
доалахьарча г1ишлонаша.

*Сийле хийла хьо езачоа
Хьо лорает ваг1ачоа.
Дег чура безам хьоца телаш
Вахар ший хьона хетадечоа.*

Дударова М.

Везан Даьла во х1амаш юкьара д1а а даьнна, ираз алсамдоалаш, барт
ч1оаг1луш, беркат совдоалаш даха низ кхоачалба вай. Х1аьта вайна гуш да
тахан вайна массанена воаш мел тоаденнад. Укх шин б1аь шера нахах дог
лазаш, х1ама тоаде герташ, ламаз-марха долаш, паччахь венавац вайна
х1анз мара. Дала йоах: Далла мут1ахь хилалаш, Элчанна (Даьла раьза
хийла цунна) мут1ахь хилалаш, шоаех волаш шоашта т1аэтгача
паччахьана мут1ахь хиллаш, нагахь мо цо кераста хила ца оале (бусалба
наьха декхар да Далла ма аллара вай паччахьа мут1ахь хилар, цунна т1ехьа
долаш, воай мохк, воай ди, воай барт тоабарг. Дала йоах: «Барт тар – низ ба,
барт эг1ар х1алак хилар да»).

Со кхайка безам бар са нийсархошка массанешка. Вай барт тайча
зулам д1адаргдар, воай ди тоалургбар, вай ни1мат хувцалургдар, вайна
Даьла раьза хургвар.

Иштта мара вай аьттув баргбац паччахаьлкхе дег1айоалае, дика
т1ехье а кхее. Лакха сакхетам болаш Даьхенна йизза т1ехье кхейр духьа
дукха муг1араш яздаьча г1алг1ай поэта Озиев И. С. тхоана ший т1ехьарча
шерашка яздаь «Т1ехьенга васкет » яха лоарх1аме хьехамаш уйланга
йохийт со.

*Шоай халкьа пайданна
Хила дезалга халаш –
Шоай - декхар кхетош
Хургда шо.*

Нагахь санна моллаг1а вола саг пайдана волаш ваьха вале, дика г1улакхаш
цунна дукхаг1а караг1дийннадале, ц1ена а беркате а хургья шийна т1ехьа
цо ютт лар. Ший ц1а, ший кьам дезаш хуле, хьадер юкьара г1улакх долга
кхета а деш, вай республика дег1айоалае г1ерташ хьава веза х1ара саг. Укх
эггара чоалханеча хана, ший кьаман хьалхаваьнна волча вай президента

Евкуров Ю-Б. Б. тlехъа хъадахка деза вай. Вай йолаш ма йий тахан
Магlалбика тlеман сийле цlи «Малгобек – город воинской славы».

Вай хlара вар тlехъа, тlайоагlа тlехъенна доакхал а деш, хам беш
хила деза.

Укх Дунен тlа Дала хъамел кхелла са мел дола хlама, дуне даа,
дунен хозле го, дунен морзо яа, lалама хозне гу кхеллад вай. Цудухъа воай
тахане бахъан, вай даьй бахъан массаненна Даьхе еза а езаш лархlа а
лоархlаш цун хозлен нах бlарг ца бузаш даха Дала низ лулба вайна.
Со тешаш я са Гlалгlайче кхы а тоалургхиларах, еллалургъа ираза
наlараш. Со сай нийсархой санна цу наькъаца дlаяха хъожаргъа. Са
хъамсара Гlалгlайче, хъа мах баь довргдац тхо. Массанешка кхайк со, ма
довла вай Дала деннача диках, лорае вай Нана-Даьхен кхоане, хlана аьлча
Дала ше кьоабал даь хила деза вай. Даьла къахетам даим тlалаталба вайна.
Даьла иманагахъ, шийна мутlахъа хиларга хъа совдоахалда вай. Дала укх
Даьгlастенчура зулам тийша болх дlа а баьккха ер даьгlасташ шарилатаца
тlарикъатаца тоайойла. Вай паччахъ бусалба наха беркате а волаш Дала
цун мутlахъа хилда вай.

Дала даькъала болба вай мохк, вай къам. Сай сочинени кхоачае
безам бар са Плиев Махъмада Саlида мугlарашца:

Вай ноаной гlозбувла иразах кхийна.

Шоай кьонгаш мехкарий маьршача коа лестаи

Сигале латтийла машари тийна,

Из Аллахl ше хилва гlалгlай

Халкъ хьестаи!